

TUMAČENJE TRADICIONALNOGA OBREDA SV. MISE

Dva različita obreda

Osjetila se potreba tumačenja tzv. »tridentske« Mise, ondje gdje se slavi, i njezinih glavnih razlika od »nove«, pokoncilske Mise, budući da razlozi za njezino slavljenje nisu svima jasni. Tumačenje ćemo donijeti u nekoliko kratkih odlomaka.

Prije svega, podsjećamo da se tradicionalna sveta Misa, prema starome rimskom obredu kakav se stoljećima rabi u Crkvi, može slaviti uz dopuštenje biskupa na temelju papinskoga indulta od 3. listopada 1984. godine (*Enchiridion Vaticanum* = EV 9, 1034-1035), koji je potvrđen papinim motuproprijem *Ecclesia Dei* od 2. srpnja 1988 (EV 11, 1197-1205).

Riječ je o dva različita obreda, kao što u Katoličkoj Crkvi uostalom i postoje različiti obredi (*Sacrosanctum Concilium* = SC 3; EV 1, 3-4; *Codex Iuris Canonici* = CIC kan. 2) u kojima ostaje jednaka bît svete Mise, dok se obredi međusobno razlikuju u više raznih pojedinosti koje više ili manje rasvjetljuju pojedine vidove sv. Mise; zabranjeno je miješanje dvaju obreda (EV 9, 1035d).

Zbog toga nitko ne sumnja o valjanosti tzv. »nove« Mise — uvedene za pontifikata Pavla VI. godine 1969. Apostolskom konstitucijom *Missale Romanum* (20. listopada 1969.: EV 3, 1619-1640), a koja je stupila na snagu 30. studenoga 1969. (*isto*, 1621) — pod uvjetom da svećenik-slavitelj ima nakanu (stvarnu ili uključnu) izvršenja posvete.

Dakle, nije moguće stavljati u pitanje niti legitimnost (pod određenim uvjetima) tridentske Mise, niti valjanost (pod određenim uvjetima) »nove Mise«.

Sвета Misa

Sвета se Misa može definirati kao najviši čin štovanja Trojedinoga Boga po otkupiteljskoj žrtvi Isusa Krista, prikazanoj na križu, koja se obnavlja ili uprisutnjuje na oltaru ponavljanjem Posljednje večere, kao sakrament Kristove žrtve (sveta Misa jest sakramentalna žrtva, koja se primjenjuje).

Njezino temeljno ustrojstvo čine tzv. liturgija riječi i euharistijska liturgija, koja se opet sastoji od dva dijela: žrtva i sveta pričest. Bitna je žrtva, u kojoj se, odijeljenim posvećivanjem kruha i vina, obnavlja prinošenje Tijela i Krvi Isusa Krista Ocu: i jedna i druga žrtva imaju istoga velikoga svećenika, istu žrtvu — Isusa Krista; jedino se razlikuje način prinošenja: krvni na križu, nekrvni na oltaru (Pio XII, enciklika *Mediator Dei*, II 1: *Enchiridion Encyclicarum* = EE 6, 493-494). Ova se žrtva obnavlja, kako bi se Crkva sjedinila sa žrtvom svoje Glave i ušla u tu žrtvu, da sudjelujući u njoj stekne spasonosne plodove. U tu je svrhu nužno duhovno sudjelovanje vjernikâ (*usp. isto*, 506-528), no nije nužna sveta pričest koja predstavlja sastavni dio žrtve i koja je obvezatna samo za svećenika-slavitelja. Nije nužno prisustvovanje vjernikâ slavlju, budući da je sveta Misa uvijek javni čin u korist čitave Crkve.

Glavne razlike

Iz svega što je rečeno o temeljnome ustrojstvu svete Mise, koja je sakramentalna žrtva žrtve na križu, proizlaze **glavne razlike** između tridentske i »nove« mise, u što spada i svrha svete Mise, tj. razlika između onoga što Misa jest i što Misa nije: naime, svrha liturgije nije uspostavljanje zajednice ili prikazivanje priredbe, organiziranje »proslave«, ili slavljenje jednostavne večere.

Međutim, u novoj se Misi uočavaju neki naglasci koji bi mogli dovesti do prikrivanja bitnih svrha svete Mise:

1. u »novoj Misi« naglašen je vidik **djelovanja Crkve** (no kako se ona shvaća?): u više navrata dolazi na stanovit način do zbrke između svećenika-slavitelja i prisutnih vjernikâ (kao što ćemo objasniti kasnije); međutim, sveta Misa nije zborovanje;
2. u »novoj Misi« naglašena je **liturgija riječi**, uključujući raznovrsne »upute«, dakle, didaktički vidik (mada je propovijed često osiromašena); no Misa nije priredba, a još manje TV.
3. u »novoj Misi« **umanjen je vidik žrtve** (prikazanje gotovo da i ne postoji, euharistijske su molitve kraće i suhe); no Misa nije (samo) »proslava« (naglasak je stavljen na radost uskrsnuća);
4. u »novoj Misi« naglašen je **vidik gozbe** (već u prikazanju); no Misa nije (jedino) večera, kao kod protestanata.

Euharistijska žrtva

Žrtva koja predstavlja središnji i nadasve bitni dio svete Mise, sakramentalne žrtve, budući da se odnosi na žrtvu križa, jest najviši čin štovanja Boga, sa svrhom slavljenja i zahvale Bogu, odakle sve primamo (Izl 22, 29; 33, 5. 21; Lev 23, 10; Izr 3, 9).

Nakon grijeha, žrtva ima i okajničku svrhu — pomirenje s Bogom (usp. 2 Kor 5, 19), po vrhovnome činu poslušnosti Isusa Krista, jedinoga Posrednika Boga i ljudi (1 Tim 2, 5), po poslušnosti do smrti na križu (Fil 2, 8), kojom je učinio zadovoljštinu (više negoli »okajao«, ali vidi i 1 Iv 2, 2) za naše grijeha, ukoliko grijeh predstavlja neposlušnost (usp. Rim 5, 19).

Prema tome, euharistijska je žrtva također žrtva molbe za sve milosti nužne za naše spasenje (usp. Rim 8, 32), molbe za žive i mrtve, za Crkvu i sav svijet, a posebno za onoga za koga se Misa slavi, za onoga koji je slavi i koji u njoj sudjeluje (»asistira«).

Odatle proizlazi apsolutna nužnost svete Mise za vječno spasenje, ukoliko se u njoj obnavlja i uprisutnjuje otkupiteljska žrtva Isusa Krista. Njezina obvezatnost

proistječe iz krijeposti bogoštovlja (tj. pravednosti prema Bogu) i iz njene temeljne vrijednosti kao žrtve.

Samo jedan svećenik

Žrtvu križa — a prema tome i sakramentalnu žrtvu »anticipacije« na Posljednjoj večeri, i sakramentalnu žrtvu »komemoracije« (u punom smislu riječi) u euharistiji (= zahvaljivanje) — vrši jedini i vječni **Veliki Svećenik**, Isus Krist (Heb 7, 24; 9, 26).

U tridentskoj Misi, koju slavi **samo jedan svećenik**, jasno se uočava ovaj kristološki vidik svete Mise. Svećenik je posrednik Boga i ljudi, Kristov poslužitelj: upravo Krist prinosi darove (žrtvu), čini posvetu i vrši žrtvu; jedino zahvaljujući njegovu djelovanju, može se djelotvorno vršiti ministerijalno svećeništvo koje se bitno razlikuje od općega (*Lumen Gentium* = LG 10b: EV 1, 312).

Zbog toga je (**Rimski**) **kanon** isključivo svećenička molitva, te se većim dijelom izgovara potihom, s izuzetkom pjevanja (ili glasnoga recitiranja) predslavlja i *Očenaša*.

Koncelebracija, koju je II. vatikanski sabor ograničio na određene slučajeve, i koja se nikada ne može nametati pojedinim svećenicima (SC 57: EV 1, 97-106; CIC kan. 902), otežava spoznaju da je svećenik jedinstven te da nikada ne može biti tek »predsjedateljem« (zajednice). Koncelebracija ističe jedinstvenost svećenstva oko svoga biskupa, osobito na Veliki četvrtak, ali ne smije postati komotnom navikom koja, između ostalog, lišava vjernike pogodnosti svete Mise slavljene na više raznih mjesta i u različita vremena.

Oltar

Svećenik se ne postavlja »sučelice« vjernicima, zatvarajući se u krug (usp. Ratzinger, *Uvod u liturgiju*, str...), nego stoji na čelu »naroda Božjega« kao vođa, te se zajedno s njime obraća Bogu, prema istoku, prema oltaru, koji nikada ne smije biti nekakav stol (za svojevrsnu večeru protestantskoga tipa), kakav uostalom nije niti propisan, niti obvezatan; štoviše, udvostručenje »oltara« poradi takvih dodataka treba s vremenom prestati (usp. dokument o liturgijskoj reformi od 25. siječnja 1966: EV 2, 610).

Na oltaru treba biti postavljen križ, budući da se ondje obnavlja žrtva križa; tu se u središtu nalazi svetohranište, prijestolje Krista, stvarno prisutnoga pod euharistijskim prilikama, čija prisutnost, nakon pretvorbe koja se zbiva u posveti, jest trajna; ondje se nalaze i svijećnjaci sa svijećama koje označavaju prisutnost Krista, »svjetla svijeta« (Iv 8, 12; Lk 2, 32; 1, 78); u oltarnome se kamenu čuvaju relikvije svetaca, naših zagovornika kod Boga (Rimski kanon), s kojima smo sjedinjeni u velikome općinstvu svetih i zajedništvu nebeske liturgije (usp. Otk 6, 9).

Oltar, po svećenikovu služenju (usp. 1 Kor 4, 1), otvara Crkvu prema Kristovu otkupiteljskom otajstvu i prema nebeskoj domovini (Fil 3, 20), prema kojoj stupa Božji narod.

Latinski jezik i sudjelovanje

Latinski jezik jest značajka tridentske Mise koja se najviše uočava. I »nova Misa« se može slaviti na latinskome, no ona ipak ostaje drukčiji obred. Latinski jezik, koji je II. vatikanski sabor odlučio sačuvati (SC 36; C/IC kan. 928), jest sveti jezik, precizno jamstvo pravovjerja i općenitosti odnosno katoliciteta Crkve, nepromjenjivosti dogme (usp. Heb 13, 8-9), što se često dovodi u pitanje mnogobrojnim i ne uvijek sretnim prijevodima koje, osim toga, neprestano treba osvježavati.

Već je rečeno da je kanon isključivo svećenička molitva koju izgovara svećenik, i to većim dijelom potihom. Kako bi se **sudjelovalo** »aktivno«, tj. duhovno, u svetoj Misi — čiji je prvi dio, tzv. liturgija riječi (čitanja, homilija), potpuno »razumljiv«, budući da se odvija na narodnome jeziku — nije nužno stvarno razumjeti svaku pojedinu riječ. Potrebno je zahvatiti duh liturgije, njezinu bît — a to je spasenjsko otajstvo, odnosno događaj otkupljenja od grijehâ i konačnoga spasenja, što vrši Krist i u što i mi trebamo ući.

Moguće je učiniti usporedbu s operom: niti u njoj se ne mogu uvijek čuti i razumjeti pojedine riječi, ali se shvaća bît, ono što je bitno u radnji, ili složena radnja, te se zamjećuje njezina ljepota. Riječi ponekad mogu ometati; važna je također i nadasve tišina (izvanjska). I kao što se svećenik služi misalom, jednako mogu činiti i vjernici (pomoću malih misala ili listića, kao opernim libretom).

Svećenik i vjernici

Dok se u »novoj Misi« često miješaju uloge svećenika-slavitelja i vjerničkoga naroda, u tradicionalnoj se Misi one razlikuju, u skladu s načelom da je Misa čin Kristov, koji se ostvaruje po svećenikovu služenju.

Razlikuju se *Confiteor* (Ispovijedam se) svećenika i prisutnih u podnožju oltara, *Agnus Dei* (Jaganjče Božji), *Domine non sum dignus* (Gospodine, nisam dostojan); razlika svećenika-posrednika i vjernika javlja se i u kanonu, barem triput: klanjanje Presvetome Sakramentu nakon posvete jest dvostruko, i razlikuje se; izdvojeno je pjevanje ili recitiranje *Očenaša*, koji izgovara samo svećenik, iako to čini u ime cijele Crkve; često se javlja razlikovanje u drugome licu množine kad se svećenik obraća vjernicima, kao u čestim pozivima *Dominus vobiscum* (Gospodin s vama) — što je znak i izraz jedinstva Krista s vjernicima, a ujedno poticaj na usredotočenje na Kristovu prisutnost; nema mjesta za zloporabe i patvorenja na način kako danas neki svećenici rabe prvo lice množine, što ne dopušta niti nova liturgija, primjerice: »ova naša žrtva«, »operi nas, očisti nas«, »sačuvalo nas«, »blagoslovio nas«; tome je slična zloporaba pretvaranja imperativa, ili bolje rečeno molbi, u izjavne rečenice: »Bog nam je milostiv, prašta nam grijeha itd.«, umjesto: »Smilovao nam se Bog, otpustio nam naše grijeha itd.« — to je zagovorna molitva koju treba izreći na kraju ispovijedanja.

Duboka poniznost

Cijela je tradicionalna Misa prožeta duhom duboke **poniznosti**, kojoj nas uči Isus u prisposobi o oholome farizeju i poniznome cariniku (Lk 18, 9-14): tako je u molitvama u podnožju oltara, prije uspinjanja do njega; tako je i u svim molitvama, u kojima se ne izbjegavaju izrazi koje je nova liturgija odstranila, jer bi zvučali uvrjedljivo istančanome uhu današnjega kršćanina koji sebe smatra zrelim i odraslim, na primjer: grijeh, zadovoljština, pakao, zasjede zloga, protivštine, neprijatelji, nevolje, uciviljenost, slabost duše, tvrdoća srca, požuda, nedostojnost, napast, zle misli, teške uvrjede, gubitak neba, vječna smrt, vječna kazna, zabranjeno voće, krivnja, vječni počinak, prava vjera, zasluge, zagovor, općinstvo svetih itd..., umjesto čega se danas želi čuti samo *radost, slavlje*, kao i izrazi socijalnog, zemaljskog ili neodređenog tipa, poput kršćanskoga smisla života, ozdravljenja od sebičnosti, utjehe pod Božjim okriljem, dosljednoga života, obnovljenoga duha, tvojega prijateljstva (s Bogom), služenja braći, bratstva i mira, čovječnijega i pravednijega svijeta, zalaganja u službi bližnjega, želje za sporazumom i suradnjom, poruke dobrote i radosti, građanskoga zalaganja, napretka u slobodi i miru itd. (usp. *Bianchi, Liturgia: memoria o istruzioni per l'uso? Studi sulla trasformazione della lingua dei testi liturgici nell'attuazione della riforma*, Casale Monferrato, 2002.). Osim toga, tradicionalne su latinske molitve vrlo sažete i duboke u svojoj jednostavnosti, te su stoga bremenite i pozivaju na promišljanje.

Bogatstvo i ljepota

Tridentska Misa ne samo da ne griješi pretjeranom kratkoćom, nego je i **bogata** u svojim raznolikim elementima. Nova je Misa otprilike za trećinu skraćena, te je nerazmjerna između liturgije riječi — koja je ponekad prekomjerno dugačka, mada su danas homilije prilično umanjene — i euharistijske liturgije, osobito kad se upotrebljava, što je vrlo čest slučaj, Druga euharistijska molitva. Međutim, nova je Misa siromašna u usporedbi sa starom koja obiluje molitvama koje mogu biti i dvostruke ili trostruke, prelijepim posljednicama nadahnutima Svetim pismom, poput *Dies irae, Stabat Mater, Veni Sancte Spiritus, Lauda Sion Salvatorem, Victimae paschali laudes* itd. Bogata je svetačkim slavljinama, bojama, ruhom, u arhitektonski i umjetnički lijepim crkvama koje potiču sabranost i molitvu kao uzdizanje duha k Bogu, po sudjelovanju u trajnoj nebeskoj liturgiji, po čestome zazivanju anđela i svetaca, također u samome Rimskom kanonu. U tridentskoj se Misi osjeća trag **ljepote** Boga i njegovoga nebeskog kraljevstva. To treba zahvaliti i sviranju orgulja i gregorijanskome pjevanju; oboje preporučuje II. vatikanski sabor (SC 116; 120). Bog je Istina, Dobrota i Ljepota, a liturgija treba odražavati ta Njegova svojstva koja rasvjetljuju naše postojanje. Sveti je Otac u katehezi od 26. veljače 2003. godine insistirao na nužnosti ljepote u liturgiji i u sakralnim pjesmama i glazbi, pozivajući Crkvu da preispita savjest u tome pogledu.

Čitanja

Drugi je vatikanski sabor preporučio veće biblijsko bogatstvo u Misi, obilnija **čitanja**, tako da se tijekom određenoga broja godina pročita narodu ponajbolji dio Svetoga pisma (SC 51). Tako su stvoreni trogodišnji ciklusi biblijskih čitanja koji uključuju i čitanja iz Staroga zavjeta; nedjeljom i blagdanom čitaju se tri čitanja, od kojih se prvo uzima iz Staroga zavjeta.

S time u vezi treba reći da odabiri biblijskih odlomaka nisu uvijek dobro uspjeli, niti su prikladno raspodijeljeni; te da napose starozavjetna čitanja nisu uvijek dobro razumljiva. Osim toga, pod Božjom riječju ne valja razumijevati samo Sveto pismo odnosno Bibliju, nego također i nadasve propovijedanje Crkve (usp. 1 Sol 2, 13), u kojemu se homilija ne sastoji samo u komentiranju Biblije, kao kod protestanata. Obilno i iscrpno treba biti upravo to propovijedanje, koje treba izložiti glavne sadržaje Vjerovanja, sakramenata, kršćanskoga ćudoređa i molitve, kao što stoji u katekizmima (usp. Katekizam Katoličke Crkve), dok ograničavanje na teme koje se neposredno donose (ukoliko ih se uzima) u biblijskim čitanjima ponekad postaje raspršeno i nepotpuno, s opasnošću da se slabije upamte glavne ili temeljne točke katoličkoga nauka (usp. R. Amerio, *Iota unum*, Milano-Napoli, Ricciardi, 1985., str. 541). U želji da se dadne potpuni pregled (što nikad ne će biti moguće) Svetoga pisma, upada se i u odlomke siromašne sadržajem ili s puno ponavljanja, dok su biblijska čitanja u tridentskoj Misi, osobito u stanovitim vremenima poput korizmenoga, mnogo šira.

Žrtveno prikazanje

Najvećma skraćeni dio »nove Mise« u odnosu na prethodnu jest **prikazanje**, u kojemu je otpočinjala žrtva prinošenjem žrtvenih darova Bogu od strane Crkve; ti su darovi prelazili u božansku sferu, te se žrtva izvršavala pretvorbom, tj. promjenom kruha i vina u Tijelo i Krv Isusa Krista; na taj se način žrtva koju prinosi Crkva poistovjećuje sa žrtvom našega Gospodina, ujedinjuje se s njome i postaje učinkovita. Danas, naprotiv, u »novoj Misi«, prikazanje je zamijenjeno svojevrsnim blagoslovom stola hebrejskoga tipa, kao da je tek uvod u večeru, na koju se danas stavlja pretjeran naglasak, kao da bi u Misi bila uvijek za sve obvezatna sveta euharistijska pričest. Ona je, međutim, samo sastavni element, obvezatan jedino za svećenika, dok se vjernicima usrdno preporučuje, no uvijek pod određenim uvjetima, među kojima je na prvome mjestu biti u stanju milosti. Danas pak postoje masovna pričešćivanja, stojeći, pa i na ruku, mnogih osoba koje se ne nalaze u stanju milosti, nego čine svetogrđe. Misa nije jedino ili na prvome mjestu večera protestantskoga tipa.

Završetak

Na **završetku** tridentske Mise postoji čitanje tzv. »posljednjega Evanđelja«, koje se obično uzima iz proslova Evanđelja po svetome Ivanu, što služi za snažno uzdizanje duše prema otajstvu Trojedinoga Boga i Utjelovljene Riječi, koja se prinijela, žrtvovala za nas i dala nam se u svetoj Misi. Tako to posljednje Evanđelje služi kao prvo zahvaljivanje. U tzv. tihim Misama slijede i molitve, ponovno podno oltara, klečeći, za slobodu i uzvišenje svete Majke Crkve i protiv zloduha koji vrebaju na duše i njihovo vječno spasenje, molitve koje je propisao veliki papa Lav XIII. Njihova nužnost postaje sve jasnija iz odvijanja suvremene povijesti.

U sakristijama su se u prošlosti nalazile tablice s nizom molitava, sastavljene od psalama i drugih molitava svetaca, koje su služile za **pripremu** i **zahvalu** svećenika-slavitelja, a uključivale su i nakanu posvete i primjenjivanja euharistijske žrtve; priprema i zahvala su još uvijek propisane za svećenike (CIC kan. 909), a i

vjernicima služe kao primjer; kašnjenje u dolasku na svetu Misu i rastresenost odmah po svršetku ugrožavaju njezine duhovne plodove.

Obredi i simboli

U **svečanim** Misama svećeniku-slavitelju asistiraju đakon i »subđakon« (viši red koji ne postoji više, no njegova služba i dalje postoji u svečanoj Misi); oni između ostaloga pjevaju Evanđelje i poslanicu. Primjenjuje se i **kađenje**; kade se žrtveni darovi, oltar i osobe. Kađenje simbolizira savršenu žrtvu, žrtvu paljenicu, u kojoj bi se žrtva spaljivala (kao prinos Bogu) te bi njezin miris uzlazio k Bogu; kade se i osobe (slavitelja, asistenata, vjernika), ukoliko se i one prikazuju Bogu kao duhovne žrtve *in odorem suavitatis* — na ugodan miris (Post 8, 21; Ef 5, 2); također se molitve svetih smatraju miomirisom koji uzlazi k Bogu (Otk 5, 8), kao i krijeposti kršćanâ (2 Kor 2, 15; usp. Iv 2, 3).

Tipična je značajka tridentske Mise najveće poštovanje prema Presvetoj žrtvi i Presvetome Oltarskom Sakramentu; ono se očituje čestim **poklecanjima** i najvećom brigom oko ulomaka i čestica svete Euharistije prema Gospodinovoj zapovijedi: »Skupite preostale ulomke da ništa ne propadne!« (Iv 6, 12), budući da je i u najmanjoj čestici svete Euharistije prisutno presveto Tijelo božanskoga Otkupitelja.

Poljubac oltara koji predstavlja Krista jest poljubac poštovanja koji označava klanjanje (usp. Mt 28, 9; Iv 20, 17) i zajedništvo s Isusom.

Svetohranište zauzima središnje i povišeno mjesto, kakvo pripada Božjemu prijestolju.

Ponovno preuzimanje u pastoral

Ukoliko se sada priupitamo zbog čega se ljudi **udaljavaju** od svete Mise, možemo smatrati da je povod tome njezina banalizacija, kako proizlazi iz do dosada iznesenoga. Jednako tako nedostaje osjećaj za Boga (vjera), osjećaj za grijeh (kajanje), osjećaj za otkupljenje (traženje milosti), osjećaj za stvarnost grijeha, nužnost otkupljenja, obnavljanje žrtve križa na oltaru, poradi nepotpunih i manjkavih propovijedi, ponekad od »lažnih proroka« koji uspavljaju savjesti, pokušavaju govoriti samo »pozitivno«, samo o slavljima, radosti, uskrsnuću, zanemarujući stvarnost grijeha, nužnost otkupljenja, obnovu žrtve križa na oltaru. Više se ne insistira dovoljno na obvezi svete Mise (usp. CIC kan. 1247), niti na raspoloživosti potrebnoj za sudjelovanje u njoj (usp. Katekizam Katoličke Crkve, 1387). Postoji velika popustljivost u kršćanskome ćudoređu i u liturgijskim slavljima. Crkve često postaju muzejima, galerijama, koncertnim dvoranama. Način na koji se slave sakramenti, napose vjenčanja, narušavaju njihovu sakralnost. Ima malo šutnje i sabranosti u crkvama, pa i za vrijeme, prije i nakon svete Mise.

U svemu tome prevladava duh vremena koji je antropocentričan: u središte svega postavljen je čovjek, »zajednica«.

Naprotiv, tridentska Misa pogoduje ponovnome pronalaženju osjećaja za Boga, za sveto, iskazujući pravo štovanje Bogu i obogaćujući ljudski duh Božjom milošću i ljepotom, dakle, srećom.